

Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi.

Kajaanin kaupunki toteaa lausuntonaan esitysluonnoksen eri kohtiin seuraavaa:

Lakiesityksen luvut 2-12

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 2 *Nykytila ja sen arviointi:*

Nykylainsäädännössä on aivan liikaa byrokratiaa ja aikamääreitä ja muita henkilökohtaista palvelua rajoittavia tekijöitä. Lainsäädännöllä tulisi turvata palvelut eikä vaikeuttaa niihin pääsyä. Työvoimaviranomaisena toimivan asiantuntijan tekemään palvelutarpeen arvioon pitäisi luottaa enemmän. Lainsäädännöllä ei tulisi liikaa rajoittaa asiakkaiden saamaa palvelua. Myös työnantaja asiakkaiden näkökulmasta TE-palvelut ovat liian byrokraattisia.

2.8.5 Työllisyyden edistämisen kuntakokeilut

Hallitusohjelman mukaan kuntien roolia työllisyyspalveluiden järjestäjänä vahvistetaan. Nyt käynnissä olevia työllisyyden kuntakokeiluja on valtakunnallisesti uutisoitu hyvin negatiiviseen sävyyn. Kainuussa ja Kajaanissa kokeilun tulokset ovat olleet erinomaisia. Kaikkien asiakkaiden aktivointiaste on noussut kokeilujen aikana roimasti. Kajaanissa muun muassa nuorten asiakkaiden (alle 30-v) aktivointiaste on huhtikuun 2022 tilaston mukaan 50,9 %, joka on korkein aktivointiaste jota ko. ryhmän kohdalla on ollut vuodesta 2018 alkaen. Huhtikuussa 2021 saman kohderyhmän aktivointiaste oli 39,8 % ja huhtikuussa 2020 27,6 %. (PowerBI tilastointi) Asiakkaita on tavattu ja kontaktoitu tiiviimmin ja heitä on ohjattu palvelutarpeen mukaisiin palveluihin. Myös pitkäaikaistyöttömien aktivointiaste on noussut kokeilujen aikana. Kuntien panostamat omat henkilöstöresurssit kokeiluun ovat tuoneet lisää vaikuttavuutta, koska asiakasmäärät per virkailija ovat olleet matalammat, kuin ennen kokeiluja. Kainuussa on keskimäärin noin 96 asiakasta per virkailija. Kajaanissa asiakasmäärät vaihtelevat 80–220 välillä riippuen asiakaskohderyhmästä.

2.9.3 asiakastietojen käyttötarkoitukset

Valmistelun edetessä ja tulevaisuudessa lainsäädännön tulee turvata riittävät tiedonsaannin ja tiedon vaihdon mahdollisuudet työntekijöiden ja eri hallinnonalojen välillä, silloin kun se on tarpeellista asiakkaan työllistymistä edistävien toimenpiteiden näkökulmasta. Esimerkiksi terveydentilaa koskevien tietojen saanti ja tiedonvaihto-oikeus on tärkeitä, jos niillä on vaikutusta asiakkaan palveluun ohjaamiseen taikka työllistymiseen.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 3 *Tavoitteet:*

Tavoitteiden saavuttaminen vaatii riittävät resurssit ja rahoituksen. Nyt olevassa esityksessä rahoitusmalli ei tosiasiallisesti kannusta kuntia ratkaisemaan pitkäaikaistyöttömyyden haasteita taikka kohtaanto-ongelmaa, koska muun muassa palveluihin ohjaaminen ei poista kunnan maksuvastuuta palveluun osallistumisen ajalta.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 4.1 *Keskeiset ehdotukset:*

4.1.2 Julkisten työvoimapalveluiden järjestämisvastuu

Kajaanin kaupunki näkee, että järjestämisvastuun siirtäminen työvoimapalveluiden osalta kunnille on kannatettava asia.

4.1.3 Kunnille siirtyvien tehtävien rahoitus

Kajaanin kaupunki ottaa kantaa siirtyvien tehtävien rahoituksessa kohdassa 4.2 Pääasialliset vaikutukset.

4.1.8 Työllistämistä edistävän monialaisen tuen yhteistoiminta

Kaupunki yhtyy TYP-johtajien antamaan lausuntoon.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 4.2 *Pääasialliset vaikutukset:*

Kustannuksista puuttuvat kokonaan uuden asiakaspalvelumallin tuomat kustannusvaikutukset, jos laskenta perustuu vuoden 2019 toimintamenoihin. Toimintamenoihin ei ole huomioitu uuden asiakaspalvelumallin kustannuksia, eikä myöskään sitä pystytäänkö uudella mallilla palvelemaan asiakkaita nykyresursseilla. Lisäksi mikäli poikkileikkaustilanteeseen ei tulla tekemään tarkistusta jälkikäteen voivat kunnat, jotka aktiivisesti kehittävät elinvoimansa häviämään tässä laskennassa, jos työvoiman määrä alueella kasvaisi suuresti. Esitetyllä rahoitusmallilla on negatiivinen vaikutus kuntien talouteen sekä palvelutarjontaan.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 5 *Muut toteuttamisvaihtoehdot:*

Kajaanin kaupunki näkee myös mahdollisena toteuttamisvaihtoehtona, että järjestämisvastuu säilyisi kunnilla itsellään ja erityistehtävistä sekä palveluista kunnat sopisivat yhteistoimintasopimuksilla. Mikäli malli ei ole mahdollinen niin kaupunki on valmis toimimaan Kainuun työllisyysalueen vastuukuntana ja sopimaan kuntalain mukaisesti yhteistoimintasopimuksella palvelujen tuottamisen toimintatavoista ja resursoinnista työllisyysalueen kuntien kesken. Kuntalain mahdollistama yhteistoimintamuoto kuntayhtymä johtaisi jälleen palvelujen eriytymiseen, kun palvelujen järjestämiseen syntyisi uusi juridinen organisaatio. TE-palvelu-uudistuksen perustavoite kuntien ja valtion työllisyys- ja yrityspalvelujen synergisestä kokoamisesta jäisi toteutumatta.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 10 *Toimeenpano ja seuranta:*

Toimeenpanossa tulee huomioida TE-hallinnon henkilöstön lisäksi kuntien työllisyyspalveluissa työskentelevä henkilöstö. Kuntien työllisyyspalveluissa työskentelee esimerkiksi määräaikaista viranhaltijoita, joiden työsuhteiden jatkumisen osalta ei voida sanoa varmuutta, ellei valmistelussa oteta huomioon kokonaisuutta.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 12 *Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys:*

Kuntien perustehtävänä on tukea kuntalaisten hyvinvointia ja edistää kunnan elinvoimaa. Kunnalla tulee olla oikeus itse järjestää palvelunsa elinkeinoja ja kuntalaisten hyvinvointia tukevasti.

Laki työvoimapalvelujen järjestämisestä

Luku 1 sisältää lain yleiset säännökset.

TE-palvelujen siirto kuntien järjestämisvastuulle on kannatettava uudistus palveluiden vaikuttavuuden ja kuntaekosysteemin hyödyntämisen näkökulmasta. TE-palvelut tukevat kunnan elinvoimaisuuden kehittymistä ja antavat lisää työkaluja kuntalaisten elämän laadun parantamiseen ja osaavan työvoiman turvaamiseen eri toimialoilla. Lainsäädännöllä tulisi mahdollistaa sujuvat ja asiakaslähtöiset lähipalvelut.

Luvussa 2 säädettäisiin järjestämisvastuusta.

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- edut ja hyödyt järjestämisvastuun siirtämisessä kunnille
- mahdolliset riskit järjestämisvastuun siirtämisessä kunnille
- työvoiman määrää ja työllisyysaluetta koskeva sääntely (huom: poikkeus työvoimapohjan kriteeriin voimaannpanolaissa)
- palvelujen tarjoamista koskeva sääntelyesitys

Etuja ja hyötyjä järjestämisvastuun siirrosta on ainakin kuntalaisten (työnhakijoiden) parempi tunteminen ja nopeampi tavoitettavuus jatkossa. Lähipalvelun saaminen kuntiin on nähty jo nyt suurena etuna kuntakokeilussa. TE-toimistojen työnantajapalvelujen siirto kunnille mahdollistaa kuntien yrityspalvelujen ja valtion vastuulla olleiden palvelujen synergisen yhdistämisen ja uusien, vaikuttavien toimintamallien synnyttämisen. Kun myös työllisyyspalvelut kuuluvat samaan organisaatioon ja yhteiseen johtoon, niin yritys/työnantajapalveluja ja työllisyyspalveluja voidaan kehittää kokonaisuutena ja tehostaa aivan uusilla tavoilla.

Riskinä on rahoituksen riittämättömyys, alueen työvoimapula, jopa ihan TE-palveluiden tuottamisessa kaikkiin kuntiin, koska työnhakijoiden ja työttömien määrä Kainuussa laskee koko ajan. Pienet asiakasmäärät haastavat palveluiden tuottajia ja nostavat valmennusten ja koulutusten hintaa per asiakas liikaa.

Hyvin onnistunut Kainuun työllisyyden kuntakokeilun käynnistys ja kuntien erinomainen yhteistyö sen puitteissa muodostaa hyvän perustan TEPA-uudistuksen työllisyysalueen muodostamiselle, jossa ehkä suurimpana haasteena on resurssien kohdentaminen rahoituksen suuntautuessa jokaiselle kunnalle erikseen. Kuntien sopimukset ja päätökset työllisyysalueen luomiseksi on toimitettava viimeistään 31.10.2023 TEM:lle.

Luvussa 3 säädettäisiin ohjauksesta ja valvonnasta.

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- valtakunnalliset tavoitteet
- työllisyyden edistämisen valtakunnallinen neuvottelukunta ja sen tehtävät
- alueelliset työllisyyden edistämisen yhteistyö- ja seurantakeskustelut

Valtakunnalliset tavoitteet sinällään on varmasti hyvä asettaa, mutta työttömyyttä säätelee suhdannekehitys, johon ei valtakunnallisilla tavoitteilla ei löydy paikallisesti aina ratkaisua. Työllisyyden edistämisen valtakunnallinen neuvottelukunta ja sen tehtävät jäävät esitysluonnoksessa epäselviksi.

Luvussa 4 säädettäisiin työnhakijan palveluprosessista.

Säännökset vastaavat 2. toukokuuta voimaan tulleen uuden asiakaspalvelumallin (niin sanottu pohjoismainen työvoimapalvelumalli) säännöksiä.

Uuden mallin toimivuutta on haasteellista arvioida näin kuukauden sen käyttöönoton jälkeen, mutta jo nyt on nähtävissä lisääntynyt asiakkaiden kontaktointi ja muun muassa kirjaamisen määrän lisääntyminen. Työvoimaviranomaisen aika menee asiakkaan asioiden kirjaamiseen ja uuden mallin myötä päivämäärien muistutteluun. Asiakkaat ovat ottaneet myös entistä enemmän yhteyttä työntekijöihin, koska eivät ole olleet tietoisia muuttuneista velvollisuuksistaan. Tämä on ennestään lisännyt kirjaamista ja muistuttelua, kun jokainen yhteydenotto sekä kontakti tulee kirjata asiakasjärjestelmään. Malli osaltaan siirtää myös osan asiakkaista toiselle toimeentulon järjestäjälle, mikä sinällään ei ole huono asia, jos asiakas ei tosiasiallisesti ole työmarkkinoiden käytettävissä. Työvoimaviranomaisen velvollisuudet ja säännökset ovat liian säännellyt ja tiukat, eivätkä tue yksilöllistä asiakkaan palvelutarpeen arvion tekemistä.

Luvussa 5 säädettäisiin työnvälityksestä ja työnhakuvelvollisuudesta.

Työnhakuvelvollisuus ja vastuun siirtäminen asiakkaalle itselleen mielekkään työpaikan etsinnästä on kannatettava asia.

Luvussa 6 säädetään tieto- ja neuvontapalveluista, asiantuntija-arvioinneista, ammatinvalinnan- ja uraohjauksesta sekä valmennuksesta ja kokeilusta.

Työvoimaviranomaisen määrittely jo tarvittavien tietojen saamisen vuoksi on tehtävä tarkemmin. Työkokeilun keston lyhentäminen maksimissaan kuuteen kuukauteen on kannatettavaa. Palveluihin pääsyä tulisi helpottaa purkamalla erilaisia työttömyyden kestoehdot ja muita määreitä.

Luvussa 10 säädettäisiin työnantajalle myönnettävistä tuista (palkkatuki, 55-vuotta täyttäneiden työllistämistuki, työolosuhteiden järjestelytuki).

Palkkatuen kriteerit tulisi tehdä vieläkin selkeämmäksi. Palkkatuen keston maksimi pitäisi olla vähintään työssäoloehdon täyttävä aika. Palkkatuen hakeminen pitäisi ehdottomasti olla mahdollista kunnille ja kuntayhtymille. Niiden rajaaminen tuen ulkopuolella poistaa merkittävän osuuden työllistämismahdollisuuksien kokonaisuudesta. Palkkatuen minimikesto tulisi aina olla vähintään työssäoloehdon täyttävä aika.

Luvussa 11 säädettäisiin henkilöasiakkaalle myönnettävistä tuista ja korvauksista (starttiraha, työhön tai palveluun hakeutumisesta aiheutuvien kustannusten korvaus, palveluun osallistumisesta aiheutuvien kustannusten korvaus).

Starttirahan saamisen kriteerit eivät tulisi olla niin tiukkoja. Mikäli asiakas on halukas kokeilemaan yrittäjyyttä, niin siihen pitäisi aina kannustaa ja sen kynnyksen olla matala. Starttirahan maksimikesto olisi perusteltua pidentää vuodesta 18 kuukauteen.

Luvussa 12 säädettäisiin työllistämisvelvoitteesta.

Kuntien työllistämisvelvoitteesta pitäisi luopua kokonaan. Kustannuksissa tulee huomioida, että kunnat eivät voi esityksen mukaan jatkossa hakea palkkatukea velvoitetyöllistettävien palkkauskuluihin.

Luvussa 13 säädettäisiin asiakastietojen käsittelystä ja valtakunnallisesta tietojärjestelmäpalvelusta.

Työvoimaviranomaisen määrittely tulee laatia tarkemmin, jotta on selvää, kenellä tiedonsaantioikeus on. Esimerkiksi kaupungin yritysneuvojan tulisi saada pääsy tarvittaviin asiakasjärjestelmiin, vaikka työtehtävien hoitamisesta 50 % ei menisikään työnhakijoiden henkilöasiakaspalveluun. Tämä vaikuttaa asiakkaan saamaan palveluun ja ohjaukseen merkittävästi. Useasti asiakastyötä tekevät törmäävät tiedonsaannin haasteisiin, jotka vaikeuttavat asiakkaan etenemistä palveluprosessissa. Kunnalla on oltava tiedonsaantioikeus hyvinvointialueelta, ja vastaavasti sekä hyvinvointialueen että KELAn on saatava riittävät tiedot omien velvoitteidensa hoitamiseksi salassapitosäännösten estämättä.

Näkemyksenne esitykseen sisältyvistä muista lakiehdotuksista:

Laki työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Kuntakokeilulain muuttaminen voimassaolon osalta on kannatettava asia.

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- kuntien vastuulle siirtyvien tehtävien rahoitus, ovatko ehdotetut uudet valtionosuuden määräytymistekijät toimivia rahoituksen kohdentamisessa?
- kolmen vuoden siirtymäaika laskennalliseen rahoitukseen (voimaantulosäännös)
- kunnan työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajentamisen korvaus

Kunnan työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajentamisen korvaus tulisi määritellä vuoden 2019 poikkileikkaustilanteen mukaan, eikä vuoden 2022. Valtion kompensatio työttömyysturvan rahoituksesta on Kajaanissa 62 euroa per asukas eli kasvua nykyiseen rahoitusvastuuseen tulee 8 euroa per asukas.

Kuntakokeilun kunnat ja kuntakokeilun ulkopuolella olevat kunnat ovat lähtökohdiltaan eri asemassa. Kajaanissa kuntakokeilun aikana työmarkkinatuen kuntaosuudet ovat lähteneet laskemaan hyvin ja laaja työttömyys vähentynyt. Rahoituksessa kuitenkin huomioidaan 30 prosenttia nimenomaan vuoden 2022 poikkileikkaustilanteessa laajan työttömyyden mukaan.

Kaupunki katsoo, että kunnan työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajentamisen korvaus pitää määritellä vuoden 2019 poikkileikkaustilanteen mukaan, koska se on oikea vertailuvuosi ajalta ennen kuntakokeiluja. Käyttämällä vuoden 2022 tietoja Kainuuta rankaistaan perusteettomasti hyvin ja vaikuttavasti toimineen kuntakokeilun saavuttamista tuloksista.

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta (pois lukien 14 luku)

Erityisesti toivotaan näkemyksiä työttömyysturvaprosessiin ja sitä koskevaan toimivaltaan liittyen.

Harkintaa vaativien työttömyysturvalausuntojen keskittäminen KEHA-keskukselle on kannatettava asia. Tämä keskittäminen on koettu jo kuntakokeilussa hyväksi ja asiakkaiden yhdenvertaisuutta tukevaksi.

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta 14 luku;

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta;

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- kunnan työttömyysetuusmenoon kohdistuvan rahoitusvastuun porrastusmalli
- eräiden kotoutumisesta annetussa laissa tarkoitettujen henkilöiden kohdalla sovellettavaksi ehdotettu poikkeus kunnan rahoitusvastuuseen työmarkkinatuesta
- ehdotus kunnan rahoitusosuuden perintää koskevan tehtävän hoitamisesta Kelassa myös peruspäivärahan ja ansiopäivärahan perusosan osalta
- edellä ehdotettujen muutosten vaikutus Kelan, työttömyyskassojen ja Työllisyysrahaston työmäärään mukaan lukien tietojärjestelmämuutokset ja näistä aiheutuvat kustannukset

Palveluun ohjaaminen, kuten työvoimakoulutukseen taikka omaehtoiseen opiskeluun tulisi vaikuttaa rahoitusvastuun pienemiseen palvelun ajalta. Yli 1000 päivää työmarkkinatukea saaneiden työttömien osalta rahoitusvastuu tulisi siirtää kokonaan hyvinvointialueiden vastuulle. Poikkeus kotoutumisen rahoitusvastuuseen kunnan osalta on kannatettavaa. Kelan rooli on myös esityksessä kannatettava.

TE-palveluiden uudistuksen rinnalla pitää saada aikaiseksi STM:n kanssa perusturvarahoitus ja eläkeuudistus. Tosiasiallisesti työhaluttomat ja työkyvyttömät tulisi ohjata oikeille etuuksille väliaikaisesti tai toistaiseksi työttömyysetuuden sijasta eikä työnhaun voimassaolon velvoitetta tulisi asettaa muiden etuuksien saamisen edellytykseksi. Tälläkin hetkellä Kela edellyttää työnhaun voimassaoloa, vaikka TE-palveluissa on monialaisesti todettu, ettei asiakas ole edistettävissä työllistymistä edistävin palveluin, työhön taikka koulutukseen.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Kuntouttava työtoiminta tulisi irrottaa kokonaan työttömyysturvasta, koska se on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu ja näin ollen kuuluu hyvinvointialueen järjestettäväksi vuodesta 2023 lähtien. Kun asiakas on kuntouttavassa työtoiminnassa, tulisi toimeentulon lähteenä olla esimerkiksi perustulo, toimeentulotuki, sairauspäiväraha tai kuntoutustuki.

Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaannpanosta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- yhteistoimintasopimusten solmimiselle esitetty aikataulu
- henkilöstösiirrot ja henkilöstön asemaan liittyvät menettelytavat
- sitovien sopimusten ja vastuiden siirtyminen

Henkilöstösiirrot liikkeenluovutuksella on kannatettava asia ja tukea tähän siirtoon tarvitaan myös kuntien päässä. Muutosturvatuki tulee olla myös kunnan henkilöstölle, niin esihenkilöille kuin muillekin työllisyys- ja elinkeinopalveluissa. Esitetty aikataulu on kannatettava.

Sitovien sopimusten ja vastuiden siirtyminen on kannatettava asia sekä toimitilojen vuokrasopimusten siirtyminen kunnill, mikäli myös niiden kustannukset korvataan valtion toimesta täysimääräisesti.

Laki työllistymistä edistävästä monialaisen tuen yhteistoiminnasta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä asiakaskriteerin muutoksesta ja nuorten työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteispalvelua koskevasta sääntelystä.

Kaupunki yhtyy TYP-johtajien lausuntoon.

Muut huomionne esityksestä

Kajaanin kaupunki esittää opinnollistamista yhdeksi uudeksi työllistämistä edistäväksi palveluksi.